

Свето Стаменов
Искра Чоловиќ

ДАНИЦА РУЧИГАЈ И
КНИЖЕВНАТА КРИТИКА

Свето Стаменов - Искра Чоловик:
ДАНИЦА РУЧИГАЈ И КНИЖЕВНАТА КРИТИКА

Рецензенти:
проф. д-р Васил Тоциновски
доц. д-р Ана Витанова – Рингачева
проф. д-р Милан Јазбец

Насловна страница:
Портрет на Даница Ручигај – дело на академскиот сликар Ставре
Димитровски – Стадим (подарок на Друштвото на писателите на
Македонија од госпоѓа Златица Ручигај – Поповиќ по повод
70-годишнината од формирањето на македонската писателска
асоцијација)

*

©Sveto Stamenov, Iskra Colovic 2021.

Сите права на ова издание се заштитени со закон. Забрането е копирање, умножување и објавување на делови или на целото издание во печатени или во електронски медиуми или за друг вид јавна употреба или изведба без претходна согласност на издавачот или на авторот.

Свето Стаменов - Искра Чоловиќ

**ДАНИЦА РУЧИГАЈ
И КНИЖЕВНАТА
КРИТИКА**

Скопје
2021

СОДРЖИНА

⇒ Свето Стаменов – Искра Чоловиќ: Даница Ручигај: песна над песните, започната и никогаш недопеана	15
⇒ Иван Чаповски: „Сребрени ноќни игри“ од Даница Ручигај	27
⇒ Петре М. Андреевски: Даница Ручигај: „Сребрени ноќни игри“	29
⇒ Александар Ежов: Даница Ручигај „Сребрени ноќни игри“	34
⇒ In memoriam: Даница Ручигај	37
⇒ Александар Ежов: <u>Даница Ручигај</u>	39
⇒ Александар Ежов: Кон оваа стихозбирка	41
⇒ Бранко Варошлија: Сеќавања за Даница Ручигај	43
⇒ Бранко Варошлија: Даница Ручигај: „Заробеници на ветерот“	46
⇒ Миодраг Друговац: Дијалог со темни и непросирни чувства	49
⇒ Матеја Матевски: Помеѓу љубовта и стварноста	52
⇒ Гордана Михаилова – Бошнакоска: Капната капка	59
⇒ Кристина Николовска: Рекурентноста – како продуктивен дискурсивен механизам или прашање на идентитет	64
⇒ Александар Прокопиев: Белези на времето – Заробеничка на ветерот	72
⇒ Виолета Христовска: Даница Ручигај наспроти Силвија Плат	75
⇒ Кристина Николовска: Глаголската метафора – организатор на семантичката стратегема	87
⇒ Јасна Котеска: „Ретки сверки“	90
⇒ Јасна Котеска: Од романтизам до реализам	94
⇒ Јасна Котеска: Женски искуства во текстот	103
⇒ Јасна Котеска: Егзекутирано женско тело	107
⇒ Јасна Котеска: Makedonska književnost od asimbolije ka fenimizmu	109
⇒ Иван Чаповски: Тестамент на животот и смртта	123
⇒ Гордана Михаилова – Бошнакоска: Вљубена во љубовта	128
⇒ Бранко Варошлија: Кон ова издание	132

⇒Кристина Николовска: Љубовна „игра“ во самиот „свет“ на текстот.	134
⇒Кристина Николовска: Во храмот на љубовта	140
⇒Светлана Христова – Јоциќ: Даница ја внесе душата во песна. ...	148
⇒Кристина Николовска: Храм во кој љубовта е вера	156
⇒Радомир Виденовиќ: Бранкова јужна звезда	159
⇒Кристина Николовска: Животворноста и поетотворноста на поезијата на Даница Ручигај.....	161
⇒Васил Тоциновски: Сребрена нокна копрена	165
⇒Данило Коцевски: Поетесата која ја претскажа својата смрт во земјотресот	168
⇒Ирена Павлова де Одорико:Вовед:Бестселери на осаменоста..	171
⇒Ирена Павлова де Одорико: Лилит наспроти Ева	176
⇒Ирена Павлова де Одорико: Песни за незаборав или црни бисери на осаменоста (Даница Ручигај)	191
⇒Ирена Павлова де Одорико: Забравот и поетесите	198
⇒Весна Мојсова – Чепишевска: Омаж за нашите книжевни претходнички.....	202
⇒Весна Мојсова – Чепишевска: Шуплинова, Ручигај и Трифуновска на неколку јазици.....	209
⇒Мирјана Стојановска: Поетиката на Даница Ручигај – првата македонска поетеса.....	238
⇒Васил Тоциновски: Поетски судбини: Анка Призмиќ Шеге и Даница Ручигај	244
⇒Васил Тоциновски: Магијата на радиото	266
⇒Кристина Николовска: Блесокот на лебедот	270
⇒Кристина Николовска: Безвременица	277
⇒Људмил Спасов: Даница Ручигај од моето детство	285
⇒Јелена Лужина: Македонска Емили Дикинсон	289
⇒Кристина Николовска: Монументален зафат	293
⇒Васил Тоциновски:Дарувањето како човечка и творечка мера..	302
⇒Васил Тоциновски: Да се помолиме во храмот на љубовта на заробенчката на ветрот Даница Ручигај	305
⇒Златица Ручигај – Поповиќ: Да ѝ се поклониме на љубовта во овој храм на љубовта.....	310
⇒Васил Тоциновски: Снеговите на Водно	315

⇒Александар Прокопиев: Лебедова песна	319
⇒Васил Тоциновски: Поетски посвети на Даница Ручигај	321
⇒Александар Прокопиев: Редок и скапоцен проект во чест на еден македонски поет	326
⇒Milan Jazbec: Danica Ručigaj: Sonce, ki ni izgubljeno pod zemljo	328
⇒Милан Јазбец: Даница Ручигај: Сонце, кое не е изгубено под земја.	332
⇒Милан Јазбец: Даница – трајна врска меѓу Македонија и Словенија.	336
⇒Васил Тоциновски: Воздишка по недореченоста.....	341
⇒Vili Einspieler: Vrata se za slovensko poeteso niso zaprla.....	344
⇒Вили Еинспиелер: Вратата не се затвори за словенечката поетеса.	348
⇒Снежана Алексиќ – Станојловиќ: Даница и ја... уклете од седам ветрова... у бајци о „Девојчици за шибицама”	353
⇒Васил Тоциновски: Магија радија.....	357
⇒Кристина Николовска: Лабудов бљесак.....	361
⇒Никола Алтиев: Смртта не ги погребува песните.....	368
⇒Весна Мојсова – Чепишевска: Трите дами на македонската современа поезија	372
⇒Маја Ковач: Поетиката на Даница Ручигај.....	377
⇒Радован Павловски: Апокалипса на љубовта – песна на вечноста.	383
⇒Sinan Gudžević: Danica Ručigaj	390
⇒Ана Витанова – Рингачева: Меѓу две нерамнини.....	395
⇒Milan Jazbec: Je Danica med njimi najbolj svetla bila.....	403
⇒Елена Пренцова:Сите тие поетични љубови на Даница Ручигај.....	409
⇒Марина Мијаковска: Одликите на женското писмо во поезијатана Даница Ручигај	414
⇒Маја Коваќ: Поетскиот опус на Даница Ручигај – Pesniški opus Danice Ručigaj (diplomsko delo).....	420
⇒Васил Тоциновски: Уште една порта за авторско возвишување и трајно паметење	503
⇒Ана Витанова – Рингачева: Даница Ручигај – Alba avis на македонската поезија	507
⇒Milan Jazbec: Antologizacija Danice Ručigaj in njene poezije	515

Ана ВИТАНОВА - РИНГАЧЕВА

МЕЃУ ДВЕ НЕРАМНИНИ ¹⁾

(Кон њоеџикаџа на Даница Ручиџај)

*Жена сум,
Ќе те надојам
Да израснеш!*

Даница Ручиџај

Книжевноста не може без убавината, таа е зачната во нејзината матка, од неа се храни, извишува, за неа умира и повторно се раѓа. Кога творецот умира, неговиот збор продолжува да живее, постојано хранејќи се од убавината, која се пресоздава и му дава смисла на сè она што постои околу нас. Поетските пејзажи што поетите ги распостилаат во своите песни, се изродени од утробата на убавината, во и надвор од нас. Таа е насекаде, таа е првородената семка на универзумот која бескрајно се расплодува и никогаш не умира. Ако убавината е емоција, тогаш поезијата е емоција – есенција на убавото, магичен круг на две совршенства. Во шеесеттите години на XX век, Скопје ја има Даница Ручигај, млада поетеса која ги прави првите чекори на сцената на поезијата. Убава и своја, таа се осмелува да ја пушти својата песна да се разлее како течно сребро по калдрмените улици на градот, да им даде нов сјај, нова душа. Утрото, далечната 1963 година кога јулското изгрејсонце го буди Скопје, младата поетеса го положува своето тело во урнатините на домот, таму каде се зачнала, за повторно да се врати во утробата на земјата. Но, во мигот на нејзиното физичко исчезнување започнува да живее нејзината поезија, таа како да поч-

¹⁾ Стих од песна во стихозбирката „Сребрени ноќни игри“ од Даница Ручигај, Скопје, 1960.

нува да говори од под урнатините, да се пробива низ правот и пепелта, за да ја задуши тагата по прерано згаснатиот живот, да ги скамени солзите и да навести враќање: *Вратете ме назад во отпочнувањето / кругот ќе го искривам / Ќе го здоболам / Ќе го исушам изворот негов („Кругови“)*. Последниот нејзин стих е нејзиниот последен подој со кој ја нахрани мислата за да порасне, да се извиши над земните урнатини. Телото на Даница остана засидано во столбовите на македонската поезија која тогаш, во шеесеттите години, започнуваше да се извишува. Но, како и во легендата, нејзината града остана несодзидана, остана слободна за да продолжи да го дои зборот, новороденчето чии кривки усни жедно чекаа да капне благородната капка живот. Нејзиното отсуство е факт и во моментите на негово прифаќање нејзината присутност станува видлива, гласна и постојана. Како да требало да замине за да биде забележана, да стане неодминлива станица покрај која години подоцна, ќе поминуваат новите патници кои се движат од предградие, кон центарот на современата македонската поезија.

Даница е нашата *Alba avis* (Бела птица), нашата ретка песнопојна птица која немала предрасуди кон тоа дека жената со своите силни крилја, може да го напушти кафезот во кој неправедно е затворена, само затоа што е жена и да полета кон височините. Таа е свет за себе, свет во кој ја бара слободата, ја посакува силно, свет на противречности, но и свет во кој се копнее без задршки, се љуби без срам и се посакува со силна страст. Со својата поезија таа гради свој личен творечки идентитет во кој еросот и танатосот се двете линии на источниот и западниот хоризонт: *Се венчавме на олтарот / Од измачени соншта („Соновите не заспиваат“)*. Таа го владее својот ограден простор, нејзин е исто колку што се нејзини и тагата и радоста по (не)остварената љубов, разочарувањето од светот кој не се обидува да ја разбере, а уште помалку да ја прифати. Чиниш затоа мораше така да замине, да се струполи заедно со домот, облагороден од нејзината питома женска природа и нејзината природна убавина. Убавината ќе го спаси светот, но не ја спаси таа која ја поседуваше како дар. Но, затоа пак, од пепелта на урнатините, се изроди еден нов, толку чудесен поетски свет.

Со појавата на „Сребрени ноќни игри“ (првата стихозбирка на поетесата), Даница Ручигај ги разбранува тогашните, само навидум

мирни книжевни води, во кои спокојно пловеа бродовите, чии капетани беа нејзините колеги, поети. Нејзината појава и како жена и како поетеса е зачудувачки храбра, особено затоа што нејзиниот стих гори од страст, љубов, нежност: *Ова тело широко женско / И овие рамења растворени / Ке те побараат.* („Твојот крст е моја моќ“). Лирскиот субјект во поезијата на Даница го кажува она што години подоцна ќе стане главна одлика на т.н. „македонско женско писмо“. Нужно е спомената синтагма да стои во наводници, поради нејзината нестабилност, која често се појавува заради толкувањата со помош на феминистичката терминологија. Поезијата на Даница не ги детерминира машко – женските релации или пак социо – родовата доминација на мажот во едно изразито патријархално опкружување. Напротив! Даница покажува своевидна поетска зрелост и свест за раскошниот интимен свет на жената, која има потреба да ја подотвори вратата на тој свет, за да стане видлив, да се осознае неговата убавина и раскош. Таа немаше доволно време да стигне до сочната зрелост на поетскиот збор, но којзнае, дали тогаш ќе ја сочуваше свежината што ѝ ја донесе на македонската книжевна сцена.

Во време кога машкото писание е доминанта, тешко можело да се замисли жена која во рацете ја држи својата книга, а притоа да не биде погледната со презир или премолчено омаловажување. Стереотипниот став на мажите кон убавата даровита жена, одвраќал многу жени јавно да го споделат своето писание со светот. Таквите го носат со себе чувството дека однапред би биле осудени на пропаст. Но, жената е онаа неопходна страна која ја одржува хармонијата на светот. Појавата на Даница во македонската литература ја доживувам како појава за урамнотежување и помирување меѓу двете страни, чие устројство е дело на природата. Појавувајќи се во *време во кое се бледнее*, поетесата со своето перо му црта лик на градот, му дава боја и нови мириси. Даница Ручигај не ѝ се спротивставила на природата нитогаш кога таа ја зграбила со сета своја суровост, едноставно, поетесата го дарувала светот со својата убавина и убавината на зборот роден од неа и чиниш спокојно заминала, за да ѝ дари убост на небесата. Нејзините последни стихови најдени во урнатините, се нејзината исповед за еден сон прекршен на половина:

*Се враќам да ја зајворам врајтајта
а јас влегувам убаво со
сон прекршен на половина
со сонце изгубено по земјата
се враќам да ја зајворам
врајтајта - врајтајта
на сите влегувања и излегувања.*

(„Без наслов“) ²⁾

Стиховите на Даница дишат меѓу две тишини, едната, онаа плодната во душата на поетесата и другата, онаа застрашувачката, надвор од неа. Меланхолична, елегична и тивка, таква е поезијата на Даница при првото читање. Но, секоја следна средба со нејзиниот стих открива некаква скриена пркос, кокетност и самодоверба на жена која знае што и кого сака. Еден силен поетски глас кој грмнува кога е пуштен во ноќна глумотија. Во еден супериорен машки свет, свет во кој надменоста и доминантноста на мажите се дури загушувачки, појот на нашата поетесата е крик. Во песната, Даница не е онаа кривка, нежна и префинета жена, постојано повредувана и кршена, во песната говори лирското Таа на една силна и достоинствена жена, која запоедно бара да го добие она што го заслужува. Женскоста во нејзината поезија не е патетична потрага по љубовта, напротив, женскоста се огледа во пркосот и високата самосвест за еротизмот како дел од човековата природа. Женскоста во овие стихови плени со својата чистота, но и диво разбрануваниот ерос, таа очудува и вознемирува, ја демистифицира жената до сржта на нејзиното битие. Таквото „соголупување“ на жената во време кога поезијата е одлика на „софистицираните и расни поети – мажи“, (подвлеченото е мое – А.В.Р.) значи и нејзино премолчување. Но, нашата прва поетеса длабоко нурнува во себедоживувањата, не се срами од своите копнежи и гласно говори за разочарувањата. Женската другост кај Даница ја разоткрива неа како осамена и недоволно разбрана од средината и времето кои наметнуваат вештачки идентитети, целосно неприфатливи за нејзината природа.

²⁾ Песната за првпат е печатена во „Разглед“ бр.1, септември 1963 година, непосредно по земјотресот.

Во поетскиот свет на поетесата љубовта е единствениот создател на сè, таа е онтолошкиот предзнак на нашето постоење. Даница станува гласноговорничка на сите жени кои можеби ја носеле поезијата во себе, но немале доволно храброст да му ја подарат на светот.

Нејзината поезија се опира на ефемерноста на светот, на она што се наметнува како вистина е во суштина е само лажен привид. Подложена на стигма дека е жена, Даница ја зема песната за да ѝ биде штит од постојаните удари на околината. Средината никогаш не може да ѝ ја прости убавината на една жена, единствено што може е да направи напор да ја оспори, да ја премолчи или да ја претстави како лажна и да ја поттурне подалеку од погледите. Поезијата на Даница се раѓа во момент на отфрлање од другите, од светот. Критиката не ѝ била доволно наклонета, не се осмелила гласно да каже што мисли и оние малкуте кои се јавиле, даваат свои (од денешна перспектива) значајни прилози за нејзината прва стихозбирка. Шеесеттите години на минатиот век, време на процут на македонската книжевна мисла, е време на доминацијата на зборот на мажите – писатели. Нејзината песна не ма намера да се нагласи пева сопената на колегите од другиот пол, таа едноставно е рамноправна со нив, бидејќи поезијата е возвишеност на која ѝ се далечни световите на родовиот антагонизам. Тие можеби не ја забележуваат или само навидум останува незабележана, но таа е тука, меѓу нив, најпрво со „Сребренинокниигри“ (Скопје, 1960), а постхумно со „Заробеници на ветрот“ (Скопје, 1963). Чинам дека тогашната поетска елита како да не била подготвена да се соочи и да прифати едно храбро женско перо, кое поседува своја специфична изразна поетика, нова и очудувачка за времето во кое се појавува. Стварноста е животот, а животот пак се остварува преку дејствувањето на битието кое се осмислува преку љубовта. Даница тоа го сфатила уште во раната младост и многу зрело ѝ пристапува на поезијата, гласно говорейќи токму за една таква стварност.

Апокалиптични се сцените што се одигруваат во нејзиниот внатрешен свет, таму љубовта пеплосува сè. И не мислам дека Даница ја претчувствувала смртта, чинам дека секојдневно била носена од чувството дека го одживеала еднаш животот, кој се раѓа во мислата, живее во срцето, а умира во зборот тогаш кога става точка на завршената песна. Пишувала, дишела, живеела како да ќе нема утре, секој

ден, секој миг. Таа одживеала многу животи, умираше безброј пати во песните, а вистинскиот живот за неа бил само попатна станица за да остави земна трага со својата возвишена убавина и раскошен дух. Во нејзината поезија лирскиот субјект останува без тло под нозете, земјата како постојано да се крева и спушта, се уриваат имагинарните светови, времето запира, дише и повторно зема воздух за да продолжи да трае. Во нејзиниот поетски свет сонцето се раѓа во погледите, небо-то истекува низ душите, а земјата е постојано гладна за убавина.

Поетскиот имагинариум на Ручигај ја поставува жената како субјект кој со својата љубов и искрени чувства сака да го освои просторот, но и како објект кон кој се свртени очите на светот. Тие што ја познавале лично младата поетеса, сведочат за нејзината посебна надворешна и внатрешна убавина, за возбудата и воодушевеноста со која го живеела животот, кој пак ѝ задавал тешки удари. Даница е даматата која била пред своите вршници и во наобразбата и во идејата дека жената има право на освојување на духовните просторства на љубовта. Откината во миговите на нејзиниот тивок духовен растеж, таа зад себе ја остава својата поезија, која ја продолжува приказната за неа. Околу нејзиниот лик како да лебди аура на мистичност, на недореченост за тоа, уште колку убавата поетеса имаше да даде. Живеејќи со фасцинацијата од старогрчката литература и филозофија, можеби ја сонувала Сафо, можеби за неа таа била идолот и идеалот за жената – поетеса: *На жената ѝ е дозволено / само своето тело да го има.* („Седумте ветра“). Токму телото облагородено од надземната убавина станува жртва која небото ја бара за возврат. Живеејќи меѓу две нерамнини, едната на брегот на душата, другата на суровата реалност, поетесата како да е во постојан расчекор меѓу себе и другите, меѓу својот свет и оној другиот, туѓиот, надвор од себе. И токму во тој расчекор е љубовта, онаа најубавата, чистата искрена љубов, за која се живее и умира. Ветриштата на животот дувале од сите страни, правецот е непознат, но болката од ударот постојана и непрестана. А таа, поетесата со разголена душа, распнатата на врвот од оголената ерозирана планина, не престанува да пее, да му пркосина ветрот кој немилосрдно ѝ ја свлекува кожата.

Стихот на Даница согорува во страста во која се капе, тлее со неа, за со секое ново препрочитување одново не се запали самиот од

себе: *Ке ја испијам твојата пролет / Да ме оплоди.* („Жена“). Природата со сета своја убавина, но и мистичност најдобро му прилега на сензибилитетот на нашата поетеса. Можеби затоа нејзиниот стих рефлектира значења синонимни на природните феномени: *луњи разгрнале; ги кине облаците во неред; облаци гонети од ветрови; ветровите завиваат проклетството сè повеќе се приближува...* Стиховите се капат во една ненаметлива персонификација која им дава живот на убавите создателства на природата: *сите мориња што тагуваат; ветрот тажи; седум ветра ме проколнале; ветрот го размавтал своето неодредено тело...* Нејзината песна никнува од земјата, од која сè е создаденои во која сè што живеело, пак ќе се врати. *Урнато е сонцето токму пред раѓање / Земјата очајува.* („Едно утринско враќање“). А нејзиното раѓање во поезијата се случува тогаш кога сонцето беше замрачено од пепелта што се извишуваше, додека земјата го движеше своето огромно вжарено тело. Не го пишувам текстот како жена за жена, туку го доживувам стихот создаден од жена, а упатен кон светот зачат во нејзината утроба. Даница била жена со манири на дама, Даница е и поетеса со свои препознатливи манири на создавање на песната. Говориме во минато време за жената Даница, но не и за поетесата Даница. Таа преку својата поезија си ја оградила својата вечност, таму времето не постои и нема никакво значење.

Поетските теми и мотиви во нејзината поезија се изродуваат од чувството на некаков притаен револт заради неприфаќањето, отфрлањето и отпорот на средината. Но, таа пишува со страст, целосно му се предава на стихот, како тој да ѝ е единствениот соговорник. Стихот на Хелдерлин: „Оној што мислел најдлабоко, тој го љубел најживотното“ ми се наметнува како мисла во која ја исчитувам поетиката на Даница Ручигај. Го љубела животот и тогаш кога кон неа бил неправеден и жесток, со страст го прегрнувала денот во кој се раѓале сите нови сонца, но и залези кои навестуваат мачни и морни ноќи. Нејзините песни се недоречени зборови, недосонувани сонови и неодживеани дни, нејзините *синооки замечтаени денови*. Мечта, копнеж, тага, но и пркос извираат од стиховите кои се топат во фитилот на љубовта, онаа младешка, чиста, а толку силна: *Во нашите погледи / Изникнаа сите сонца тогаш* („Во Катланово“). Искричави стихови, поезија од болка и потрага по себе, тоа се трите жаришта на песната на Даница.

Убавата поетеса само физички заминува од привремено изградениот дом од камен и песок, нејзиниот вистински дом е поезијата, таа стамена градба што не ја уриваат ни земјотреси ниту какви било земни катастрофи. И тоа што заминува на таков начин, како да ја прави уште позагадочна, неоткриена, уште попривлечна за толкување. Кога се размислува за Даница, неминовно се раѓа сликата на убавата жена која била потајно погледнувана заради својата единствена убавина, за жената која во скопските поетски кругови влегувала можеби со плашлив чекор, но не дозволувала нејзините колеги да го заблежат тоа. Таа е поетеса која го надживеала своето време и станува синоним за храбра и даровита жена која, не можејќи да го премолчи немирот, не можејќи да го смири несопокојот, посегнува по перото и со него гради храм на зборот и љубовта. Токму во тој храм се моли и тивува. Ако поезијата е најсовршениот облик на слободната мисла, тогаш Даница Ручигај е поетеса за која слободата е единствениот врвен принцип за кој вреди да се живее и најпосле, да се умре. Таа живеела и творела во својот слободен свет, во него љубела без задршка, во него горела од страст по недостижното, но и најтивко го слушала ехото на својот даровит поетски глас.

Струмица, август 2021 година

Свето СТАМЕНОВ - Искра ЧОЛОВИЌ

ДАНИЦА РУЧИГАЈ И КНИЖЕВНАТА КРИТИКА

*

Уредник на изданието:
Свето Стаменов

*

Рецензенти:
проф. д-р Васил Тоциновски
доц. д-р Ана Витанова – Рингачева
проф. д-р Милан Јазбец

*

Компјутерска подготовка:
Свето Стаменов

*

Фотографија на насловна страница:
Портрет на Даница Ручигај на академскиот сликар Ставре
Димитровски – Стадим

*

Насловна страница:
Ристе Шурбевски

*

Печати:
Студентски сервис
Скопје

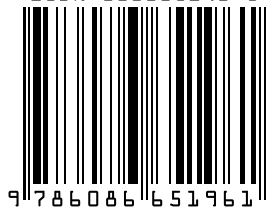
Скопје, 2021

*Те оставив
Во простор бесконечен,
Те оставив
Во време недоближно,
Те оставив
Во збор недоречен,
Тебе песно недопеана
Тебе радост откината
Со возови црнооки
Со простори избезумени
За доближување*

*Едно виѓавање во сон се чини живот
Во секојдневноста сонување*

Душан Јакиќ

ISBN 608665196-5

9 786086 651961